

หลักธรรมาภิบาล บนฐานวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก Good Governance Based on Marriage Culture of Hmong Ethnic Groups, Tak Province

สุขเกษม ขุนทอง¹, จิดาภา คำตื้อ², พรทิพย์ รินนาศักดิ์^{3*}, และ พระปลัดทัศนพล เขมจาโร⁴

Sukkasem Khoonthong¹, Chidapha Khamtue², Porntip Rinnasak^{3*}, and Phrapalad Thassanapol Khemacar⁴

^{1, 4} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์พิจิตร, พิจิตร, ประเทศไทย

^{1, 4} Mahachulalongkornrajavidyalaya University Pichit Buddhist College, Pichit, Thailand

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, เพชรบูรณ์, ประเทศไทย

² Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun, Thailand

^{3*} คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

^{3*} Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand

Received: June 15, 2023 Revised: August 24, 2023 Accepted: September 12, 2023

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมการแต่งงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก จากเอกสาร และ เพื่ออธิบายหลักธรรมาภิบาล บนฐานวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผล การศึกษาพบว่า 1) บรรพชน ได้นำเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มาร้อยเรียง เพื่อสร้างอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานของ สมาชิกกลุ่ม มีการสืบทอด รักษา และมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสมัยใหม่ และ 2) วิถีวัฒนธรรมการ แต่งงาน มีการจัดความสัมพันธ์กับระหว่างผู้นำกับสมาชิกกลุ่ม ในลักษณะความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมได้อย่างสมดุล

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรม การแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

Abstract

The purposes of this article were to study the marriage culture of the Hmong ethnic group in Tak Province and to elucidate the principles of good governance that are derived from this cultural identity. This work was the document-based study and used the comprehensive content analysis. The study unveiled intriguing findings as follows. Firstly, it revealed that the ancestors of the Hmong community had passed down a wealth of historical stories, which played a crucial role in shaping and preserving the marriage culture among the group members. Furthermore, the study also highlights the inheritance, conservation and adaptability of this cultural identity in response to the evolving social context. Secondly, the analysis emphasized that the identity of the marriage culture established a balanced sense of belonging and fostered robust relationships between leaders and group members. Hence, this research provided a profound understanding of the marriage culture within the Hmong ethnic group and valuable insights into the implications for promoting effective governance practices in Tak Province.

* Corresponding author. Tel.: 0868146303

Email address: porntip.r@mail.rmutk.ac.th

Keywords: Governance, Cultural identity, Marriage culture, Hmong ethnic group

บทนำ

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม เพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคม สามารถนำพาให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และความไม่สมดุล การพัฒนาต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอก (สังคมโลก) โดยมุ่งหมายให้สังคมไทยในอนาคตเป็นสังคมคุณภาพ สังคมที่เป็นธรรม สังคมประชาธิปไตยที่เปิดกว้าง เคารพความแตกต่างและยอมรับความหลากหลาย สร้างสังคมที่มีความเสมอภาคและความเท่าเทียม โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง ประชาชนทุกช่วงวัยมีหลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรม (“ร่าง” นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ.2563-2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ.2563-2565, หน้า 29) สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ที่ให้ความสำคัญกับภาคประชาชน มุ่งให้เกิดเป็นหลักการปฏิบัติ และหลักการใช้ในการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ โดยมุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและให้ความสนใจถึงเรื่องของเงื่อนไข และสถานะแวดล้อมเป็นหลัก บนพื้นฐานของ “สังคมวัฒนธรรม” อย่างเป็นรูปธรรม (พิชญ บุนนิต, 2559 หน้า 132)

“สังคมวัฒนธรรม” หรือ “ชีวิตวัฒนธรรม” คือ พลังสร้างสรรค์ที่แท้จริงของสังคม หรือที่เรียกว่า วิถีชีวิตของกลุ่มคนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมในเชิงชีวิตถือได้ว่าเป็นวิถีคิด (Ways of Thinking) ของผู้คนในสังคม และวิถีคิด จึงหมายถึงองค์รวมของหลักการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งกลุ่มคนในสังคมได้สร้างสรรค์และสะสมขึ้นในความหมายที่แสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ มีการปรับตัวเข้ากับธรรมชาติที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมเปรียบเสมือนพลังที่รองรับวิถีชีวิตที่มีความหลากหลายและซับซ้อนแตกต่างกันไปภายใต้เงื่อนไขและบริบทของสถานะแวดล้อม ในแต่ละพื้นที่ ขณะเดียวกันก็มีพลังเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ โดยการผลิดใหม่ของผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมวัฒนธรรม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2563, หน้า 102-103)

มอง “สังคมวัฒนธรรม” หรือ “ชีวิตวัฒนธรรม” ในมิติทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการดำรงอยู่ของตนเองในด้านวิถีวัฒนธรรมต้องอาศัยมุมมองในมิติด้านคติชนวิทยาจะช่วยเหลือสภาพวิถีชีวิตของคนในสังคม เพื่อกำหนดอัตลักษณ์หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อัตลักษณ์จะถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ที่มีติดตัวมาตั้งแต่ถือกำเนิด ที่บ่งบอกว่าตนเองเป็นใครและต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย อัตลักษณ์จะอธิบายถึงการมีตัวตน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของภาษา ตำนาน และหรือนิทานพื้นบ้าน ที่บรรพชนได้ปรุงแต่งสร้างขึ้น ดังนั้น อัตลักษณ์ จึงเป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อ เป็นปัจจัยที่เสริมอำนาจและโอกาสของการพัฒนาที่เกิดจากตัวผู้นำ (จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551, หน้า 60 และ ศิราพร ณ ถลาง, 2552, หน้า 34, 181)

การพัฒนาชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการเสริมพลังของชุมชนในระดับสูง ที่ให้อำนาจแก่ชุมชนในการคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม หรือการที่ชุมชนเป็นผู้กระทำการ หลักการพัฒนา ย่อมนำไปสู่ความร่วมมือร่วมแรงใจอย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่า “การมีส่วนร่วม” ซึ่งมีสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้วางกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนใน มาตรา 43 ที่ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิ (1) อนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ” (อุทัย ปริญาสุทธี, 2561, หน้า 180) ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เป็นต้นว่า ความผูกพันทางเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะร่วมเฉพาะของคนกลุ่มเดียวกัน และมีความเป็นพลวัตของกลุ่มคน ถึงแม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละ

ละกลุ่ม แต่ก็สามารถข้ามไปมาระหว่างกลุ่มได้ และการที่สมาชิกในกลุ่มหนึ่งๆ จะบอกว่าตนเองเป็นใครนั้น ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่นๆ มีการแสดงออกถึงความรู้สึกร่วมกันในนิทรรศการ ผ่านเรื่องเล่าต่างๆ (ตำนานและหรือนิทานพื้นบ้าน) ที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วม โดยผู้นำจะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือบางเรื่องที่มีนัยสำคัญ มาเป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมกรรมการแสดงออกให้เป็นไปตามคาดหวังของกลุ่มตน ซึ่งเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้เกิด “การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน” (จุฑาพรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551, หน้า 60 ; ศิราพร ณ ถลาง, 2552, หน้า 34, 181 และอุทัย ปริญญาสุทธีรัตน์, 2561, หน้า 145)

การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และสิทธิที่ให้ทุกภาคส่วนของสังคม สามารถกำหนดวิถีชีวิตในความเป็นมนุษย์ของตนเองได้อย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทางเลือกให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ชุมชนต่างๆ เป็นอิสระจากการครอบงำ ลดการพึ่งพา และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางเดินของวิถีชีวิตตนเองภายใต้การอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าการสร้างสรรค์ต้นทุนทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ ที่ชุมชนได้ทำตามแบบวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่พึงเปลี่ยนเสียใหม่ เพื่อตอบโต้หรือต่อสู้กับอัตลักษณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งที่ชุมชนภายนอกหรือชุมชนอื่นกำหนดให้ นิยามให้ และยึดเหนี่ยวให้ รวมทั้งการขยายเครือข่ายจิตสำนึกร่วมอย่างใหม่ด้วย เพื่อจะได้ไม่ถูกผลักดันหรือถูกแย่งจิตสำนึก จนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ที่ไม่พึงสูญเสียหรือถูกเบียดเบียนที่จนกลายเป็น “เป็นเขา” มากกว่า “เป็นเรา” ดังนั้น การผลิตใหม่ทางวัฒนธรรมถือว่าเป็นมิติที่สำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน (ประเวศ วะสี, 2547, หน้า 30 และยุคติ มุกดาวิจิตร, 2548, หน้า 55) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งคุณ มหาปัญญาวงศ์, (2550, หน้า 212) กล่าวว่า วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์ผ่านค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา และระบบสัญลักษณ์ มีการคิดสรร และเลือกหยิบยกเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ มาตีความในลักษณะที่มีนัยสำคัญต่อชีวิตทางสังคม เพื่อสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนมากยิ่งขึ้น จึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสังคม

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิถีวัฒนธรรม คือ ฐานรากที่กำหนดค่านิยมวิถีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์และทำหน้าที่ส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล มีการผลิตซ้ำ มีการปรับเปลี่ยน และหรือสร้างขึ้นใหม่ในบริบทของการเปลี่ยนอย่างเป็นพลวัต ที่ต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤติ (ขัดแย้ง) สอดคล้องกับการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน กล่าวคือ การคืนอำนาจให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่ตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ภายในของตนเอง เพราะคนในชุมชนรู้และเข้าใจปัญหาที่แท้จริง มากกว่าบุคคลภายนอก (นักพัฒนา) ดังนั้น การพัฒนาต้องถูกกำหนดและวางแผนงาน เพื่อจะได้แก้ปัญหาของตนเองได้ตรงประเด็น (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร, 2552, หน้า 2) ดังนั้น วิถีวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนกลไกการบริหารการพัฒนาในลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน โดยผู้วิจัยมุ่งอธิบายตามหลักสังคมวิทยา โดยวิธีทางประวัติศาสตร์ (ความเชื่อแบบดั้งเดิม) นำไปสู่การอธิบายหลักธรรมาภิบาล บนฐานวิถีวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สำหรับเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งมีความเป็นพหุวัฒนธรรม อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลำดับสำหรับการพัฒนาต่อไป

จุดประสงค์การวิจัย

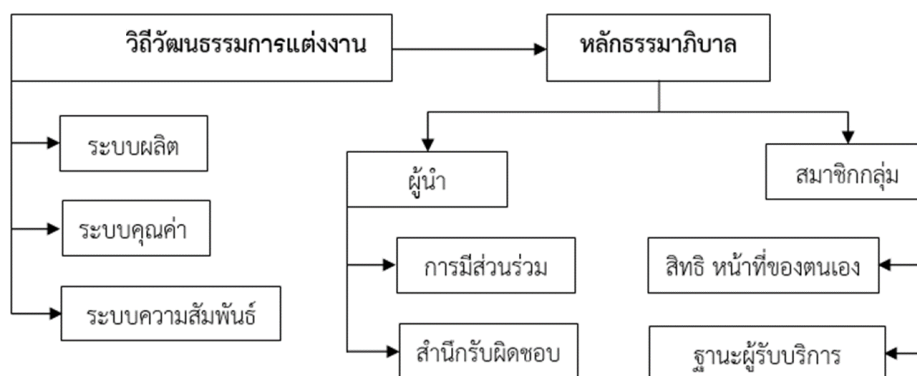
1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจังหวัดตาก จากเอกสาร
2. เพื่ออธิบายหลักธรรมาภิบาล บนฐานฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ให้ความสำคัญกับภาคประชาชน มุ่งให้เกิดเป็นหลักการปฏิบัติ และหลักการใช้ในการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ เพื่อให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและให้ความสนใจเรื่องของเงื่อนไข และสภาวะแวดล้อมเป็นหลักบนพื้นฐานของ “สังคมวัฒนธรรม” อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีวิถีวัฒนธรรมเป็นฐานรากที่กำหนดค่านิยมวิถีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์และทำหน้าที่ส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล มีการผลิตซ้ำ มีการ

ปรับเปลี่ยน และหรือสร้างขึ้นมาใหม่ในบริบทของการเปลี่ยนอย่างเป็นพลวัต ต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤติ (ขัดแย้ง) สอดคล้องกับการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน กล่าวคือ การคืนอำนาจให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่ตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ภายในของตนเอง เพราะคนในชุมชนรู้และเข้าใจปัญหาที่แท้จริง มากกว่าบุคคลภายนอก (นักพัฒนา) ดังนั้น การพัฒนาต้องถูกกำหนดและวางแผนงาน เพื่อจะได้แก้ปัญหาของตนเองได้ตรงประเด็น (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร, 2552, หน้า2)

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ และตัวแปรตาม ได้แก่ หลักธรรมาภิบาล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็น 2 ประเด็น ซึ่งได้แก่ ประเด็นแรก คือ ธรรมาภิบาลของผู้นำ ประกอบไปด้วย 1) หลักการมีส่วนร่วม และ 2) สำนึกรับผิดชอบ และในประเด็นที่สอง คือ ธรรมาภิบาลของสมาชิกกลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) สิทธิ หน้าที่ของตนเอง และฐานะผู้รับบริการ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลบนฐานวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก เป็นวิจัยเอกสาร (เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง “นิเวศวัฒนธรรมกับการพัฒนา กรณีศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก”) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนของการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจังหวัดตาก จากเอกสาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามเหตุผล (แนวคิด, ทฤษฎี) ทางสังคมวิทยาโดยวิธีทางประวัติศาสตร์ (ความเชื่อแบบดั้งเดิม) ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทางความคิดทางสังคม ความเชื่อ ผ่านเทคนิคการใช้งานวิจัย เอกสาร ตำรา คำบอกเล่า เป็นหลักในการจัดเก็บข้อมูล

2. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้ปราชญ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับ “วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน” และด้วยการคือข้อมูลกลับไปยังผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ม้งพื้นที่จังหวัดตาก

3. สรุปวิถีวัฒนธรรมการแต่งงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก จากเอกสาร

ขั้นตอนที่ 2 อธิบายหลักธรรมาภิบาล บนฐานวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตากโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาอธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลใน 2 ประเด็น คือ 1) หลักธรรมาภิบาลของผู้นำ ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม และ 1.2) หลักสำนึกรับผิดชอบ และ 2) หลักธรรมาภิบาลของสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ 2.1) สิทธิ หน้าที่ของตนเอง และ 2.2) ฐานะผู้รับบริการ

2. ใช้เทคนิคการอธิบาย (วิเคราะห์) ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ได้แก่ การตีความ การจำแนกชนิดหมวดหมู่ วิเคราะห์ เปรียบเทียบลักษณะของข้อมูล การหาความเกี่ยวข้องของปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุป และนำผลที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ตรวจสอบความถูกต้อง

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ขอบเขตกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา และ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร บทความวิชาการงานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นหลัก เลือกลุ่มบุคคลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเข้าใจถึงกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ จังหวัดตาก เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดตาก

1.2 ตัวแปร

1.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน

1.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ หลักธรรมาภิบาล

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย

2.1 วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ตามหลักสังคมวิทยาด้วยวิธีทางประวัติศาสตร์ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์

2.2 ผู้วิจัยมุ่งอธิบายหลักธรรมาภิบาลใน 2 ประเด็น คือ 1) หลักธรรมาภิบาลของผู้นำ (ผู้นำ หมายถึง ผู้นำสายสกุลแซ่ และผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ) ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม และ 1.2) หลักสำนึกรับผิดชอบ และ 2) หลักธรรมาภิบาลของสมาชิกกลุ่ม (สมาชิกกลุ่ม หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกคน ที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน) ได้แก่ 2.1) สิทธิหน้าที่ของตนเอง และ 2.2) ฐานะผู้รับบริการ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2550, หน้า 42-135)

2.3 ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม (Functionalism) และแนวคิดธรรมาภิบาลมาประกอบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่บ้านเจดีย์ไค้ ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยใช้เกณฑ์ คือ 1) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท 2) มีการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง และ 3) เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีขนาดใหญ่ ในพื้นที่ของจังหวัดตาก

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ศึกษาวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจังหวัดตาก จากเอกสาร พบว่า บรรพชนครั้งเมื่อประมาณ 2,700 ปีก่อนคริสตกาล คนม้งอาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเหลือง (Hwang He river) และแม่น้ำเซียงเจียง (Yangtze river) และในระหว่าง 220 ปีก่อนคริสตกาลถึง 220 ปีหลังคริสตกาล และอาศัยอยู่ที่อำเภอ “ลำธารห้าสาย” (Five Streams district) ซึ่งอยู่ติดกับทิศตะวันตกของมณฑลหูหนาน (Hunan) ด้านทิศตะวันออกของมณฑลกุ้ยโจว (Guizhou) คนม้งเคยต่อต้านการขยายตัวของพวก “เฮิน” (Hia) เป็นพวกจีนโบราณอย่างทรหด ในที่สุดได้พ่ายแพ้ และถูกบังคับให้ยอมรับวัฒนธรรมของผู้ชนะ (จีน) และเมื่อประมาณปี 1644-1911 ซึ่งตรงกับราชวงศ์แมนจู (Manchus) อันเป็นราชวงศ์สุดท้ายของจีนที่ได้ใช้นโยบายกดขี่ทำให้เกิดการต่อสู้และขัดแย้งประกอบกับแรงกดดันจากจำนวนประชากรที่ได้เพิ่มมากขึ้น และช่วงศตวรรษที่ 19 ทำให้คนม้ง

จำนวนมากอพยพเข้ามาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทางเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว ไทย และพม่า (ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย, 2547, หน้า 37-38) ตรงกับปลายรัชกาลที่ 5 (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “20 กันยายน 2411–23 ตุลาคม 2453) บริเวณแคว้นบ่อแก้ว ประเทศลาว เข้าประเทศไทยช่องทางของจังหวัดน่าน เข้ามาหาพื้นที่ทำกินบริเวณขุนสถาน เขตอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดแพร่ และมีอพยพต่อเนื่องมาที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามลำดับ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2480-2486 ได้เดินทางมาอยู่ที่ดอยมูเซอ บ้านโละโคะ บ้านอ้อมเปี่ยม บ้านแม่กลองใหญ่ ตำบลแม่ละมั่ง อำเภออัมพาง จังหวัดตาก และครั้งสุดท้าย ในปี พ.ศ. 2516 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย พรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาในพื้นที่แม่กลองใหญ่ ทำให้คนม้งกลุ่มดังกล่าวต้องอพยพหนีภัยคอมมิวนิสต์เข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านเจดีย์โคะ ตำบลมทาวัว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (สุขเกษม ขุนทอง, 2561, หน้า 78-82) และได้นำความเชื่อแบบดั้งเดิม และวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน จากบรรพชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีดำรงอยู่

ความเชื่อแบบดั้งเดิม คนม้งมีความเชื่อเรื่องผีบรรพชน และหรืออำนาจเหนือธรรมชาติที่สิงสถิตอยู่ภายในบ้านเรือน เป็นผีประจำตระกูล จำนวน 5 ตน ได้แก่ 1) ผีเสื้อก้าง (xwmkab) 2) ผีเสากลางบ้าน (ncijdaab) 3) ผีประตูปหน้าบ้าน (khovroojtas) 4) ผีเตาไฟเล็ก (dab ghov cub) และ 5) ผีเตาไฟใหญ่ (dab ghovtxug) เพื่อทำหน้าที่ปกป้อง คุ้มครอง ดูแลคนในครอบครัวของตนเองให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย ตลอดจนถึงความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของอาหาร และสัตว์เลี้ยง

ในประเด็นอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ถือกำเนิดมาจากบรรพชนในแต่ละรุ่นได้ส่งสารผ่าน “ตำนานและหรือนิทานพื้นบ้าน” (ศุภยมา นุชยวิทยาสิรินธร, 2547, หน้า 43-46) ดังนี้

...การกำเนิดมนุษย์และสรรพสิ่งขึ้นมานั้น ครั้งหนึ่งมนุษย์กับผิอยู่ปะปนกันอย่างแยกไม่ออก จึงมักเกิดปัญหากระทบกระทั่งกันบ่อยๆ บรรพชนม้งในตอนนั้นจึงส่งจดหมายหาหรือกันว่าทำอะไรดี ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปโดยช่วยกันไปขอคำปรึกษาจากเทวดา (saub) โดยเทวดาแนะนำว่าให้กลับมาใช้กระดังงาขี้ดางที่ทำด้วยทองและเหล็ก (vabtshaustooj, vabtshaushlau) ร่อนเพื่อแยกมนุษย์ออกจากผี เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่มีร่างกาย จึงไม่สามารถร่อนด้วยกระดังงาขี้ดาง ส่วยผินั้นแปลงร่างได้ ก็จะถูกร่อนแยกออกไป บรรพชนม้งจึงกลับมาทำตามคำแนะนำดังกล่าว ซึ่งก็ได้ผลในการแยกมนุษย์ออกจากผี ภายหลังจากนั้นมนุษย์จึงมีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข แต่ในระยะต่อมามีวัวปีศาจกับม้าปีศาจ (nyujciab, neesciab) มากัดกินมนุษย์จนใกล้จะสูญพันธุ์ บรรพชนม้งในสมัยนั้นจึงกลับไปกราบทูลและขอคำปรึกษาจากเทวดาอีก เทวดาจึงส่งพญารามสูร (Yawm Xob) ลงมาส่งเสียงร้องคำรามเป็นฟาร้องเพื่อข่มขู่ และใช้ขวานหินทำฟาดผ่าเพื่อลงโทษวัวและม้าปีศาจดังกล่าว พร้อมกับจับในส่วนที่เหลือแล้วใช้เชือกผูกเอาไว้ สำหรับวัวนั้นใช้วิธีการเจาะรูจมูก (chaws neswg) เพื่อให้เชื่อง แล้วแนะนำให้มนุษย์ฝึกปรี๊ดเพื่อเอาไว้ใช้งาน กับนำมาเป็นค่าสินสอด เมื่อลูกหลานแต่งงานกัน ด้วยในสมัยนั้นยังไม่มีเงินทองใช้กัน มาถึงยุคของหญิงเก๋าก๊วย และชายเจ้าหน้า (Nkauj Ntsuab, Txiv Nraug Nas) ซึ่งเป็นคู่สมรสชาวม้งเนื่องจากเก๋าก๊วยเป็นหญิงสาวสวยน่ารัก กษัตริย์จีนเห็นเข้าจึงเกิดความหลงใหล และพยายามใช้เล่ห์กลสารพัดอย่าง ในการที่จะให้ได้แต่งงานกับนาง ทั้งสองจึงทิ้งไร่และบ้านเมืองแล้วหนีเอาตัวรอดไปทั่วทุกมุมโลก ใช้เวลาหนีและหลบซ่อนอยู่ยาวนานถึงสามหมื่นสามพันสามร้อยปี (33,300) (pebtchiabpebvamxyoo) เมื่อทั้งสองกลับมาถึงก็พบว่าไร่และบ้านเมืองของตัวเองถูกชาวจีนแย่งชิงไปหมดแล้วด้วยความโกรธแค้น จึงไปถอนเอาขนของวัวน้ำ (plaubXibnyuj) มาอุดรูถ้าที่เป็นทางระบายน้ำบนพื้นผิวโลก ทำให้น้ำท่วมโลก คนจีนผู้มีจิตใจโหดร้ายคดโกงจึงนำเหล็กมาทำกลอง แล้วต้อนสัตว์เลี้ยง และเก็บเอาเมล็ดพืชพันธุ์ธัญญาหารทุกอย่างเข้าไปไว้ในนั้นกับตน ส่วนคนม้งใจซื่อได้ใช้หนังสือและท่อนไม้แห้งมาทำกลอง โดยมีเพียงเก๋าก๊วยกับเจ้าหน้า (Nhauj Mim, Nraug Nus) เข้าไปอยู่ในนั้น เมื่อน้ำท่วมสูงขึ้นกลองเหล็กของคนจีนจมใต้น้ำ ส่วนกลองหนังของคนม้งนั้นลอยขึ้นผิวน้ำ จนกระทั่งไปกระทบท้องฟ้า ซึ่งเป็นไต้ฝุ่นที่อยู่อาศัยของเทวดา ครั้นเทวดาทราบว่าเกิดน้ำท่วมโลกหนัก จึงส่งพญารามสูร (Yawm Xob) ลงมาใช้เหล็กแทงผืนแผ่นดินให้ทะลุเพื่อระบายน้ำไปยังใต้บาดาล จากนั้นน้ำบนพื้นผิวโลกจึงค่อยๆ ลดลงเข้าสู่ปกติ ทั้งสองจึงกลับลงมาสู่พื้นผิวโลก แต่ก็ไม่พบมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งมีชีวิตอื่นใดเหลืออยู่เลย จึงเกิดคำถามกับตัวเองว่า เป็นพี่สาวกับน้องชายกัน จะแต่งงานกันได้หรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วใครจะเป็นผู้ให้กำเนิดลูกหลานมนุษย์เพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์อยู่ในโลกนี้ต่อไป เมื่อไปถามเทวดา เทวดาจึงแนะนำให้ทั้งสองนำไม้หินขึ้นไปบ้นยอดเขา โดยฝ่ายหญิงแบบซีกล่าง ส่วนฝ่ายชายแบบซีกบน แล้วลี้

ลงเขาคอนละด่าน ถ้าไม่หินทั้งสองข้างลงมาทับกันที่เชิงเขาก็ให้แต่งงานกันได้ เท่านั้นยังไม่พอ ให้ฝ่ายหญิงถือเข็มแล้วฝ่ายชายโยนปลายด้ายดูว่าเข้ารูเข็มหรือไม่ ถ้าเข้าจึงสามารถแต่งงานกันได้ ทั้งสองจึงกลับมาทำตามคำแนะนำของเทวดา ปรากฏว่าไม่หินทั้งสองข้างกลิ้งมาทับกันที่เชิงเขา และปลายเส้นด้ายก็เข้ารูเข็มเช่นกัน จึงแต่งงานอยู่กินกันฉันสามีภรรยา จากนั้นเจ้าหมีจึงตั้งครุฑ แล้วคลอตลูกออกมา ทั้งสองรู้สึกแปลกใจที่ลูกไม่มีลักษณะของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ไม่มีใบหน้า แขน และขา แต่เป็นรูปทรงกลมเหมือนลูกโป่งที่อ่อนปวกเปียก กลิ้งไปมาเท่านั้น ทั้งสองจึงไปปรึกษาเทวดาในเรื่องนี้ เทวดาแนะนำให้กลับมาตัดลูกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วนำไปห้อยตามกิ่งไม้ใบหญ้ารอบบ้าน รุ่งเช้าขึ้นมาก็จะเกิดครอบครัวใหม่ขึ้นมากมาย กลายเป็นต้นกำเนิดของตระกูลแซ่ต่างๆ ในการสืบทอดมนุษย์ในโลกต่อไป ทั้งสองจึงกลับมาทำตามคำแนะนำของเทวดา วันรุ่งขึ้น พบว่าแต่ละแห่งที่เอาชิ้นเนื้อไปแขวนไว้นั้นมีบ้านเกิดขึ้นหลังหนึ่ง พร้อมกับเห็นควันไฟออกมาจากหลังคาบ้าน เมื่อเข้าไปในบ้านก็พบสองสามีภรรยาอาศัยอยู่ พวกเขาแนะนำตัวเองว่าเป็นคนแซ่ย่าง แซ่ว่าง แซ่ลี แซ่ซ่ง แซ่เล่า แซ่มา ฯลฯ ตามสำเนียงที่ชาววังเรียกพืชและสิ่งของแต่ละอย่างที่เขาชิ้นเนื้อไปแขวน นับตั้งแต่นั้นมานุษยจึงกลับมาแพร่หลายอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งทุกวันนี้...

จากเรื่องเล่าดังกล่าว ส่งผลให้บรรพชนดั้งเดิมได้สร้าง “กฎศีลธรรมและหรือจารีต” ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อ “ห้ามกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่มีสายสกุลแซ่เดียวกันแต่งงานกัน จะทำให้ชีวิตคู่ไม่มีความสุข อยู่อย่างลำบาก ถึงแม้ว่าจะอยู่ต่างที่ ต่างถิ่นกันก็ตาม ให้ถือเสมือนว่าเป็นพี่น้องกัน” ผ่านบทกลอนกลอนในงานแต่งงาน (ZajYdhoob) กล่าวไว้ว่า

...เมื่อพี่น้องแต่งงานกันแล้วจะมีความสุขสมบูรณ์เหมือนกับลูกของเจ้าหมีกับเจ้าหนู กล่าวว่า มนุษย์ที่เกิดมาจะไม่มีใบหน้า แขน และขา แต่เป็นรูปทรงกลมเหมือนลูกโป่ง อ่อน-ปวกเปียก และกลิ้งไปมาเท่านั้น...

ขั้นตอนการแต่งงานเมื่อชายม้งที่พึงพอใจในฝ่ายหญิง ก็จะส่งผู้ใหญ่ตระกูลแซ่ของตนเอง มาสู่ขอกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง มีการเจรจาในเรื่องของ วัน เวลา และค่าสินสอด ในประเด็นนี้เป็นเรื่องของค่าสินสอด โดยปกติคนม้งจะเรียกสินสอดเป็นเงินล้ง จำนวน 5 แท่ง (1 ล้ง = เงินบาทประมาณ 8,000 บาท) เป็นค่าน้ำนมให้กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง (สุขเกษม ขุนทอง, 2561 :89) สำหรับพิธีกรรม คือ ฝ่ายชายต้องเดินทางมาถึงบ้านของฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานให้แล้วเสร็จภายใน 1 วัน 1 คืน มีการไหว้ผีบรรพชนประจำตระกูล (ผีเสื้อกิ้ง) ในกรณีที่พ่อแม่ กลุ่มเครือญาติของฝ่ายชายพอจะมีฐานะหน่อยก็จะนำไก่มาไหว้ญาติฝ่ายหญิง 1 คน/1 ตัว เทียบเคียงได้ ประมาณ 17 ตัว (ญาติฝ่ายหญิง มีจำนวน 17 คน) ภายในงานมีการเลี้ยงฉลอง ฝ่ายชายเตรียมหมู 1 ตัว และฝ่ายหญิงอีก 1 ตัว เพื่อใช้สำหรับจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมแสดงความยินดี ถ้าฝ่ายชายไม่ค่อยจะมีฐานะ ก็เพียงแค่มู 1 ตัว และไก่ อีก 4 ตัวก็ได้ เมื่อเสร็จพิธีที่บ้านของฝ่ายหญิงแล้ว จะต้องไปทำพิธีที่บ้านของฝ่ายชาย คือ การเรียกขวัญอีก 3 วัน เพื่อปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปก่อน เครื่องเซ่นไหว้มีไก่ 1 ตัว และหมู 1 ตัว มีการกล่าวอวยพรต่อหน้าผีบรรพชนประจำตระกูลของฝ่ายชาย อันเนื่องจากฝ่ายหญิงเมื่อออกจากเรือนจะต้องไปถือผีบรรพชนของฝ่ายชาย (แซ่ใหม่สามมี) และถูกตัดออกจากตระกูลแซ่ของตนเอง ในประเด็นนี้ ถือเป็นกฎจารีตที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด

อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน “ภาพอดีต” จะมีคำว่า “จุด” (สุขเกษม ขุนทอง, 2561, หน้า 88) หมายความว่า เมื่อเห็นหน้าเกิดชอบพอกันทั้งสองฝ่าย และหรือฝ่ายหญิงไม่ชอบก็ตาม จะชวนกันไปอยู่ด้วยกันที่บ้านของฝ่ายชายประมาณ 3 วัน อันเนื่องจากปัจจัย คือ ระยะทางไกลและหรือจะเป็นการจองไว้ก็เป็นได้ วันแรกที่ผู้หญิงถูกจุดไปนั้น รุ่งขึ้นวันใหม่จะมีเครือญาติฝ่ายชายเข้ามาแจ้งข่าวว่า “ขณะนี้ลูกสาวได้ไปอยู่กับผู้ชายแล้ว” โดยใช้สัญลักษณ์ คือ เอาใสบูหรืมาคล้องให้ที่มีมือของพ่อฝ่ายหญิง และจากนั้นอีก 2 วัน ฝ่ายชายจะพาฝ่ายหญิงกลับมาที่บ้านพร้อมกับผู้อาวุโสของสายสกุลแซ่ เพื่อ การเจรจาไกลเกลี่ย และจากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม พบว่าคนม้งจะมีหลักในการจัดความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของสายสกุลแซ่และระหว่างสายสกุลแซ่ : กรณีพิพาท ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ผู้นำสายสกุลแซ่เข้ามาเจรจาหาข้อยุติ และในกรณีนี้ฝ่ายชายจะต้องเตรียม เหล้า 1 ขวด และไก่ 1 คู่ (ตัวผู้และตัวเมีย) พร้อมเงินเพื่อเป็นค่าปรับสินไหม ต่อจากนั้นก็ต้องดำเนินพิธีกรรมให้ถูกต้องตามประเพณี

การแต่งงานตามประเพณี มีความสอดคล้องกับประเพณีการตาย กล่าวคือ เมื่อมีคนม้งตาย ตามความเชื่อแบบดั้งเดิม กลุ่มเครือญาติจะแต่งตัวให้กับผู้ตาย คือ แต่งกายชุดยาว และหรือชุดคนแก่ ที่คนม้งเรียกว่า “เค้าลัวเล่า”(สุขเกษม

ขุนทอง, 2561, หน้า 92) ซึ่งถูกกำหนดโดยบรรพชน และจากความสำเร็จดังกล่าวส่งผลต่อประเพณีการแต่งกายของผู้หญิงมั่ง ทุกคนเมื่อแต่งงาน (ออกเรือน) จะต้องสวมใส่ “เค้าวัวเล่า” โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ผู้หญิงมั่งที่แต่งงานตัดขาดจากสายสกุลแซ่ของบรรพชนเดิม ไปใช้สายสกุลแซ่ใหม่ของบรรพชนฝ่ายสามี

กรณีเกิดการหย่าและหรือฝ่ายสามีได้เสียชีวิตลงทำให้ฝ่ายหญิงต้องได้รับความลำบากอันเนื่องมาจากกลุ่มเครือญาติของฝ่ายชายไม่ต้องการและไม่สามารถอยู่ร่วมในสายสกุลแซ่ของฝ่ายชายได้ คือ ห้ามใช้สกุลแซ่จึงทำให้ฝ่ายหญิงจึงเป็นคนไร้แซ่ และในประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับประเพณีการเกิดที่แสดงให้เห็นถึงระบบอำนาจ “ชายเป็นใหญ่ และเป็นช่างเท้าหน้า” โดยเริ่มตั้งแต่เด็กมั่งเกิดขึ้น (ความเชื่อแบบดั้งเดิม) กล่าวคือ “รกของเด็กผู้ชาย” จะต้องฝังไว้กับเสากลางบ้าน (เสาเอก) ส่วน “รกของเด็กผู้หญิง” จะฝังไว้ใต้เตียงนอนของพ่อ-แม่ (สุขเกษม ขุนทอง, 2561, หน้า 91) เพื่อเป็นการกำหนดสถานภาพกำหนดบทบาท และกำหนดหน้าที่ของเด็กมั่งที่เกิด

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเป็นพลวัต มีความเกี่ยวข้องกับ “สิทธิเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค ถือเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่ทำให้ผู้หญิงมั่งรุ่นใหม่ ต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิจากผู้นำ ในประเด็นนี้ทำให้ผู้นำ มีการระดมความคิดเห็น อันนำไปสู่การยอมรับพร้อมทั้งสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎจารีตที่บรรพชนได้กำหนดไว้ เป็นสำนึกรับผิดชอบของผู้นำรุ่นใหม่ เป็นการวางรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสิ่งสำคัญเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติให้เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานส่งผลต่อประเพณี “การรับลูกสาวกลับมาอยู่กับพ่อแม่” หรือที่คนมั่งเรียกว่า “รับขวัญ” (สุขเกษม ขุนทอง, 2561, หน้า 90)

“รับขวัญ” จะต้องกระทำต่อหน้าหิ้งผีเสื้อกิ้งของสายสกุลแซ่เดิมของฝ่ายหญิง สำหรับเครื่องเซ่นไหว้ มีไก่ 1 คู่ (ตัวผู้และตัวเมีย) เหล้าต้ม 1 ขวด และเมื่อเสร็จพิธีแล้วหญิงสาวผู้นั้น ก็สามารถกลับมาใช้แซ่ของสกุลเดิม กราบไหว้ผีบรรพชนเดิม และสิ่งสำคัญคือสามารถร่วมประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่สายสกุลแซ่ของตนเองจัดขึ้น เช่น พิธีสู่-สู่ พิธีกินข้าวใหม่ และพิธีอ้วน่ง เป็นต้น

หลังจาก “รับขวัญ” เสร็จ “ผู้นำสายสกุลแซ่” ของทั้งสองฝ่ายมาว่าความกัน (เจรจาไกล่เกลี่ย) จะกระทำในช่วงเย็น (เป็นเหตุผลเนื่องจากเวลากลางวันคนมั่งส่วนใหญ่ต้องออกไปทำไร่) เมื่อกลุ่มเครือญาติสายสกุลแซ่ของทั้งสองฝ่ายมาพร้อมแล้ว มีการพูดคุยกันเพื่อตกลงในเรื่องของการแบ่งทรัพย์สินที่ทั้งคู่ได้ร่วมกันสร้างฐานะร่วมกัน และในกรณีที่มีลูกด้วยกัน จากความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ เด็กผู้ชายจะต้องไปอยู่กับฝ่ายพ่อเพื่อสืบสายตระกูลแซ่ต่อไป ส่วนลูกสาวจะอยู่กับแม่

สรุปผลการศึกษา พบว่า เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เปรียบเสมือน “เครื่องมือ” ที่บรรพชนได้นำมาจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน บนพื้นฐานของความเชื่อแบบดั้งเดิม เพื่อนำมากำหนดเป็น “กฎจารีต” และหรือ “กฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง” ที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ อย่างเป็นองค์รวม ดังนี้

ระบบผลิต พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์มั่งมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพชนเป็นผู้กำหนด พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึก ผ่านเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ นิทานพื้นบ้านจากฐานสู่ฐาน มีการร้อยเรียงให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน และสิ่งสำคัญคือ ผู้นำ ได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้กับสมาชิกที่ด้อยโอกาสทางสังคม (เพศหญิง) โดยการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น ผ่านกระบวนการกลุ่มของผู้นำสายสกุลแซ่ เพื่อการปรับเปลี่ยนวิถีแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมจากภายนอก ในประเด็นนี้ กลุ่มสตรี (หญิงม่าย) ออกมาเรียกร้องสิทธิ เพื่อให้กลับมาใช้สายสกุลแซ่เดิม (ก่อนแต่งงาน) และการเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในสายสกุลแซ่เดิมได้ เช่น พิธีสู่-สู่ และไม่ต้องแต่งชุด “เค้าวัวเล่า” (เป็นชุดสำหรับคนตาย) ในพิธีแต่งงาน

ระบบคุณค่า พบว่า กระบวนการให้ความหมาย และความสำคัญของพฤติกรรมทางสังคม ผ่านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบดั้งเดิม ส่งผลต่อการจัดระเบียบของสายสัมพันธ์ทางสังคมที่ยึดโยงสมาชิกกลุ่มให้ประกอบพิธีกรรม “การแต่งงาน” เป็นไปตามที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด บนพื้นฐานของความเชื่อแบบดั้งเดิม มีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม ให้ยึดถือเป็นแนวทางเดียวกัน

ระบบความสัมพันธ์ พบว่าบรรพชนได้มอบอำนาจให้แก่ “ผู้นำ” เป็นหลักในการปกครอง เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว คือ บิดามารดาจะมีอำนาจในการตัดสินใจเป็นอันดับแรก รองลงมาที่มีอำนาจ การตัดสินใจในเพื่อน้อง ๆ และสิ่งสำคัญ คือ ผู้ชายจะมีอำนาจการตัดสินใจมากกว่าผู้หญิง มีการเชื่อมโยงมาถึงผู้นำสายสกุลแซ่ สำหรับการจัดระเบียบสังคมภายในสายสกุลแซ่ และระหว่างสายตระกูลแซ่ ตลอดจนถึงการแก้ปัญหากรณีพิพาท เช่น การกระทบกระทั่ง ทะเลาะ ภายในสายสกุลแซ่และหรือระหว่างสายสกุลแซ่

ส่วนที่ 2 ผลการอธิบายหลักธรรมาภิบาล บนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังนี้

บรรพชนเป็นผู้กำหนดวิถีวัฒนธรรม มีการส่งมอบจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการทำให้เห็นและแสดงให้ดู ผ่านกระบวนการประกอบพิธีกรรมตามวงจรของปีปฏิทิน มีการปรับตัวให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ คือ กระบวนการให้ความหมาย และความสำคัญของพฤติกรรมทางสังคม ส่งผลต่อการจัดระเบียบของสายสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกในรูปแบบของ “การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน”

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมองว่า วัฒนธรรมการแต่งงานที่เกิดขึ้นนั้น คือ กลยุทธ์ที่บรรพชนมุ่งได้ถอดบทเรียนสำหรับการจัดการตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย วิธีคิด วิธีการ และวิธีทำ กล่าวคือ **วิธีคิด**คือกระบวนการรับรู้ในปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะต้องเริ่มต้นและถูกกำหนดมาจากกลุ่มของตน **วิธีการ**คือ ขั้นตอนในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อใช้ในการอยู่ร่วมกัน จะต้องใช้วิธีการที่เกิดจากวิถีวัฒนธรรมที่บรรพชนได้กำหนดไว้ และ**วิธีทำ**เป็นขั้นตอนของการวางแผนงาน เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นผู้นำได้ใช้แนวคิด “การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน” มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน กล่าวคือ การให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงสถานะปัจจุบันที่เกิดขึ้น อันนำไปสู่เป็นหลักการปฏิบัติการอยู่ร่วมกันทางสังคม เพื่อการดำเนินวิถีชีวิตอย่างเป็นปกติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในประเด็นของผู้นำ และสมาชิก ดังนี้

1. บรรพชนได้มอบอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ “ตัวผู้นำ” เพื่อจัดความสัมพันธ์ในสายสกุลแซ่ และระหว่างสายตระกูลแซ่ บนพื้นฐานของอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน มีการปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมในรูปแบบของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนให้แก่สมาชิกของตนเอง (ล่างขึ้นบน) ผู้นำรุ่นปัจจุบันได้ปรับตัวให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ของสังคมส่วนใหญ่ในพื้นที่ และในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง “หลักการมีส่วนร่วม และหลักสำนึกรับผิดชอบ” เพื่อนำไปปฏิบัติกับสมาชิกของตนเองให้เกิดการยอมรับ ดังนี้

1.1 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) พบว่า ผู้นำมีการส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน มีการเปิดกว้างรับความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เสียโอกาสทางสังคม (ผู้หญิง) รับฟังปัญหาที่เกิดจากวิถีดั้งเดิมที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด โดยผู้นำจะประชุมเพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากสมาชิก เป็นการเสริมสร้างความรักและความสามัคคี เป็นพลังที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการยอมรับของสมาชิก ทุกคน ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของทุนทางสังคม (ความไว้วางใจ) และสามารถส่งผลต่อหลักสำนึกรับผิดชอบ

1.2 หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) พบว่า ผู้นำมีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การศึกษาภาคบังคับของภาครัฐ ส่งโดยตรงต่อระบบความเชื่อแบบดั้งเดิม และเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ผู้นำได้เปิดรับความคิดเห็นจากสมาชิกพร้อมทั้งการปรับทัศนคติให้เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ทำให้สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการประกอบพิธี “การรับลูกสาวกลับมาอยู่กับพ่อแม่” (รับขวัญ) และกรณีการแต่งกายของชุดเจ้าสาวเมื่อแต่งงานแล้วไม่จำเป็นต้องใส่ชุด “เค้าวเล้า” คือ การรับรู้ถึงเงื่อนไขในเรื่องของกาลเวลา และสิ่งสำคัญ คือ เพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ยอมรับกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน อันเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำพึงปฏิบัติถือเป็นกระบวนการร่วมสร้างอัตลักษณ์ใหม่ แบบสันติวิธี ด้วยการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายใน พร้อมกับสร้างชุดความรู้ใหม่ สำหรับบังคับใช้กับสมาชิกรุ่นต่อไปของสังคม

2. สมาชิกกลุ่ม พบว่า ผู้นำสามารถทำให้สมาชิกทุกคนยึดถือปฏิบัติในอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีแบบดั้งเดิม เกิดการยอมรับและให้ความเคารพต่อผู้นำอย่างจริงจัง ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม มีการตระหนักถึง “สิทธิ หน้าที่ ของตนเอง” ด้วยการแสดงตนเข้าร่วมใน “ฐานะผู้รับบริการ” ดังนี้

2.1 สิทธิ หน้าที่ของตนเอง พบว่า สมาชิกทุกคนเคารพ รัก และศรัทธาต่อผู้นำอย่างจริงใจ และสมาชิกมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสายสกุลแซ่ของ ตลอดจนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลต่อการรักษาและสืบทอดอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานที่บรรพชนได้สร้างขึ้น และการได้ทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม กล่าวคือ ผู้นำมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้เหมาะสมและไม่ขัดต่อวิถีชีวิตอันดีงาม เป็นการเติมเต็มทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของสมาชิก เกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ กรณี : “การรับลูกสาวกลับมาอยู่กับพ่อแม่” อย่างเป็นทางการ ตลอดจนถึงการแสดงตนในฐานะผู้รับบริการ

2.2 ฐานะผู้รับบริการ พบว่า สมาชิกมีการตอบสนองความต้องการของผู้นำ ในการประกอบพิธีกรรมรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นกฎระเบียบที่เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ที่ทำให้สมาชิกทุกคนเกิดการยอมรับ อันเป็นผลมาจากการปรับรื้อกฎจารีตที่เกิดจากกฎระเบียบต่างๆ (Deregulation) ที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกรุ่นใหม่ โดยยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลางให้เป็นที่ไปเพื่อความถูกต้องสอดคล้องต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างเป็นพลวัต

สรุป “วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในประเด็นของ ระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากทั้งสามระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นการอธิบายถึงความมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มี “ผีบรรพชน” ร่วมกันในวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิม และหัวใจสำคัญ คือ ผู้นำได้สร้าง “กฎเกณฑ์การแต่งงาน” พร้อมทั้งส่งมอบวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานการจัดความสัมพันธ์ที่เกิดจาก “ผู้นำสายสกุลแซ่” ในวิถีวัฒนธรรมสามารถนำมาถักทอสายสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนให้เกิดความรัก ความผูกพัน และสิ่งสำคัญ คือ การเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้กับสมาชิกทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความเป็นหนึ่งเดียว คือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีขนาดใหญ่บนพื้นที่จังหวัดตาก (ขุนทางสังคม) มีการแสดงออกถึงเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกันทางสังคม และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ ผู้นำจะสร้างความสัมพันธ์บนหลักธรรมาภิบาลเข้ามาแสดงบทบาทในฐานะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่จะต้องเข้ามาดูแลสมาชิกของตนเองเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม มีการปรับตัวให้ยอมรับในวิถีวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ในพื้นที่

อภิปรายผล

1. วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจะวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบดั้งเดิมในผีบรรพชน มีการจัดความสัมพันธ์บนพื้นฐานของ “ความเชื่อ” (beliefs) โดย “ผู้นำ” ได้นำพาให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบ “จารีตหรือกฎศีลธรรม” ที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด สอดคล้องกับ จูฑาพรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, (2551, หน้า 60) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่วิถีวัฒนธรรมสามารถนำมาอธิบายว่า “เราคือใคร บรรพบุรุษของเราเป็นใคร” และมีการอธิบายถึงสถานการณ์ และสถานภาพของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่สูงต่ำ ไม่เท่ากันเพราะเหตุใด รวมไปถึงบทบาทในฐานะที่เป็น “บทบัญญัติ” สำหรับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และความเชื่อดังกล่าว คือ ขุนทางสังคม ที่แสดงถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกันทางสังคม และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อวิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ซึ่งบรรพชนได้นำมากำหนดเป็นกฎเกณฑ์ และหรือให้ยึดถือเป็นบรรทัดฐานของตนเอง สอดคล้องกับ ศิราพร ณ ถลาง, (2559, หน้า 366, 377-378) ได้กล่าวถึงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จะเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ทำให้ “มนุษย์” ต้องมีพฤติกรรมปรับตัว และเรื่องเล่าดังกล่าวส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบดั้งเดิม เป็นกระบวนการสร้างขวัญ สร้างกำลังใจ และให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีดำเนินชีวิต

2. “วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในประเด็นของ สิทธิเสรีภาพ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เนื่องจากเป็นสิทธิที่เกิดจากการยอมรับของสมาชิก ให้ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในวิถีดำรงชีวิตของกลุ่มสมาชิกอย่างมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับ อนิวัช แก้วจำนง, (2555, หน้า 56) กล่าวว่า มนุษย์เราแต่ละคนไม่ว่าจะเกิดมาในเผ่าพันธุ์ในฐานะอย่างไร ย่อมมีสิทธิส่วนตัวในเรื่องนั้นเกี่ยวกับกฎหมาย ความคิด ความเชื่อ การเลือกแนวทางการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และทรัพย์สินส่วนตัวของคน ซึ่งผู้อื่นจะมาละเมิดมิได้ ในขณะเดียวกันการดำรงและการใช้สิทธิส่วนตัวของแต่ละบุคคลย่อมต้องไม่ส่งผลกระทบต่อหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งหมายถึง การต้องเคารพในสิทธิส่วนตัวของกันและกัน

การจัดความสัมพันธ์บนพื้นฐานโดยระบบอาวุโสและหรือผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือ (เคารพ) คือ กระบวนการที่ทำให้สมาชิกทุกคนมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสายสกุลแซ่ของตนเอง เคารพในวิถีวัฒนธรรมที่บรรพชนเป็นผู้กำหนดขึ้น และการได้ทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นและให้ความหมายด้วยการร่วมสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่สำหรับสมาชิกรุ่นต่อไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับกลุ่มสตรีที่ด้อยโอกาสทางสังคม สอดคล้องกับ ยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา และคณะ, (2551, หน้า 81-88) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความยุติธรรม เสมอภาค และนำมาซึ่งสันติสุขของสมาชิกของตนเอง โดยการให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ทุกคนในสังคม ไม่เอารัดเอาเปรียบ เคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ เคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน เกิดเป็นเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับนิยพรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ, (2550, หน้า 260) กล่าวว่า การรับวัฒนธรรมใหม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่ จึงเป็นที่ต้องการของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ย่อมก่อให้เกิดการปรับตัวของวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว

และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ ผู้นำจะสร้างความสัมพันธ์บนหลักธรรมาภิบาลเข้ามาแสดงบทบาทในฐานะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ “ที่มีสายสกุลแซ่เดียวกัน” ที่จะต้องเข้ามาดูแลสมาชิกของตนเองเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม ให้มีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ สอดคล้องกับพิษณุ บุญนิยม, (2559, หน้า 74) กล่าวถึงหลักการโดยทั่วไปของสิทธิมนุษยชนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายบ้านเมืองอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมที่สุดและความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านชาติพันธุ์ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง ภูมิลำเนา และชนชั้น เป็นต้น ซึ่งเป็นเสรีภาพและเป็นสิทธิของบุคคล ย่อมเป็นไปตามความต้องการของบุคคล และมีความเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยก อันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมมาภิบาล และสอดคล้องกับ สุภาภรณ์ จันทวานิช, (2559, หน้า 168) ที่อธิบายไว้ว่า วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์สามารถถักทอจิตวิญญาณความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ทำให้กลุ่มมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น รู้สึกได้ถึงความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นเครือญาติ เป็นพลังแห่งเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวโดยใช้ความเชื่อในผีบรรพชนมาเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรม พร้อมกับอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน เป็นระบบคุณค่าที่ให้ความหมายของ “พลังที่สร้างสรรค์” เพื่อการอยู่ร่วมกัน

สรุปผลการวิจัย

วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในประเด็นของ ระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากทั้งสามระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นการอธิบายถึงความมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มี “รากเหง้าทางประวัติศาสตร์” ร่วมกันในวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิมและหัวใจสำคัญ คือ ผู้นำได้สร้าง “กฎจารีต” พร้อมทั้งส่งมอบวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานการจัดความสัมพันธ์ที่เกิดจาก “ระบบอาวุโส” ในอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมสามารถนำมาถักทอสายสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนให้เกิดความรัก ความผูกพัน และสิ่งสำคัญ คือ การเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้กับสมาชิกทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความเป็นหนึ่งเดียวคือ ทูทางสังคม ที่แสดงถึงเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกันทางสังคม และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ ผู้นำจะสร้างความสัมพันธ์บนหลักธรรมาภิบาลเข้ามาแสดงบทบาทในฐานะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ที่จะต้องเข้ามาดูแลสมาชิกของตนเองเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม มีการปรับตัวให้ยอมรับในวิถีวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ในพื้นที่

อภิปรายผล

1. อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานกลุ่มชาติพันธุ์มั่งจะวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบดั้งเดิมในผีบรรพชน มีการจัดความสัมพันธ์บนพื้นฐานของ “ความเชื่อ” (beliefs) โดย “ผู้นำ” ได้นำพาให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตามให้อยู่ในกรอบ “จารีตหรือกฎศีลธรรม” ที่บรรพชนเป็นผู้กำหนด สอดคล้องกับ จุฑาพรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต, (2551, หน้า 60) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมสามารถนำมาอธิบายว่า “เราคือใคร บรรพบุรุษของเราเป็นใคร” และมีการอธิบายถึงสถานการณ์ และสถานภาพของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่สูงต่ำ ไม่เท่ากันเพราะเหตุใด รวมไปถึงบทบาทในฐานะที่เป็น “บทบัญญัติ” สำหรับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และความเชื่อดังกล่าว คือ ทูทางสังคม ที่แสดงถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกันทางสังคม และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน ซึ่งบรรพชนได้นำมากำหนดเป็นกฎเกณฑ์ และหรือให้ยึดถือเป็นบรรทัดฐานของตนเอง สอดคล้องกับ ศิราพร ณ กลาง, (2559, หน้า 366, 377-378) ได้กล่าวถึงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจะเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ทำให้ “มนุษย์” ต้องมีพฤติกรรมปรับตัว และเรื่องเล่าดังกล่าวส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบดั้งเดิม เป็นกระบวนการสร้างขวัญ สร้างกำลังใจ และให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีดำเนินชีวิต

2. “วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง” มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลในประเด็นของ สิทธิเสรีภาพ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เนื่องจากเป็นสิทธิที่เกิดจากการยอมรับของสมาชิก ให้ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในวิถีดำรงชีวิตของกลุ่มสมาชิกอย่างมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับ อนิวัช แก้วจำนง, (2555, หน้า 56) กล่าวว่า มนุษย์เราแต่ละคนไม่ว่าจะเกิดมาในเผ่าพันธุ์ ในฐานะอย่างไร ย่อมมีสิทธิส่วนตัวในเรื่องนั้นเกี่ยวกับกฎหมาย ความคิด ความเชื่อ การเลือกแนวทางการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และทรัพย์สินส่วนตัวของคน ซึ่งผู้อื่นจะมาละเมิดมิได้ ในขณะเดียวกันการดำรงและการใช้สิทธิส่วนตัวของแต่ละบุคคลย่อมต้องไม่ส่งผลกระทบหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งหมายถึง การต้องเคารพในสิทธิส่วนตัวของกันและกัน

การจัดความสัมพันธ์บนพื้นฐานโดยระบบอาวุโสและหรือผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือ (เคารพ) คือ กระบวนการที่ทำให้สมาชิกทุกคนมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสายสกุลแซ่ของตนเอง เคารพในอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมที่บรรพชนเป็นผู้กำหนดขึ้น และการได้ทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นและให้ความหมายด้วยการร่วมสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่สำหรับสมาชิกรุ่นต่อไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับกลุ่มสตรีที่ด้อยโอกาสทางสังคม สอดคล้องกับ ยุรารัตน์ พันธุ์ยุรา และคณะ, (2551, หน้า 81-88) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความยุติธรรม เสมอภาค และนำมาซึ่งสันติสุขของสมาชิกของตนเอง โดยการให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ทุกคนในสังคม ไม่เอารัดเอาเปรียบ เคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ เคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน เกิดเป็นเครือข่ายการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับนิยพรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ, (2550 หน้า 260) กล่าวว่า การรับวัฒนธรรมใหม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่ จึงเป็นที่ต้องการของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ย่อมก่อให้เกิดการปรับตัวของวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว

และเมื่อพบว่าสมาชิกต้องเผชิญกับวิกฤติขึ้น ในห้วงเวลาของการกลับคืนสู่สภาวะปกติ ผู้นำจะสร้างความสัมพันธ์บนหลักธรรมาภิบาลเข้ามาแสดงบทบาทในฐานะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีสายสกุลแซ่เดียวมาดูแลสมาชิกของตนเอง เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม ให้มีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ สอดคล้องกับพิษณุ บุญนิยม, (2559, หน้า 74) กล่าวถึงหลักการโดยทั่วไปของสิทธิมนุษยชนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายบ้านเมืองอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมที่สุดและความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านชาติพันธุ์ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง ภูมิฐานะ และชนชั้น เป็นต้น ซึ่งเป็นเสรีภาพและเป็นสิทธิของบุคคลย่อมเป็นไปตามความต้องการของบุคคล และมีความเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยก อันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมมาภิบาล และสอดคล้องกับ สุภาวศ์ จันทวานิช, (2559, หน้า 168) ที่อธิบายไว้ว่า วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์สามารถถักทอจิตวิญญาณความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ทำให้กลุ่มมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น รู้สึกได้ถึงความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นเครือญาติ เป็นพลังแห่งเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ สร้างความรู้สึกร่วมกันหนึ่งเดียวโดยใช้ความเชื่อในผีบรรพชนมาเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรม พร้อมกับอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน เป็นระบบคุณค่าที่ให้ความหมายของ เพื่อกา "พลังที่สร้างสรรค์" รอยุ่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาชุมชนที่เกิดจากพื้นฐานวิถีวัฒนธรรม สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงพัฒนาสังคม สำนักนายกรัฐมนตรี และจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในระดับจังหวัด เพื่อกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาพื้นที่บริเวณแนวชายแดน

1. การแก้ปัญหาการพัฒนาในระดับชาติ ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจของกระทรวงพัฒนาสังคม สำนักนายกรัฐมนตรี ควรกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ที่อาศัยความเข้มแข็งของวัฒนธรรม และใช้ทุนทางสังคมเข้ามาเป็น กลไกเชื่อมประสานกับการพัฒนา ตลอดจนถึงและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน
2. การกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดตก ในพื้นที่ชายแดน มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นผู้ที่จะทำการศึกษาหรือวิจัยควรให้ความสำคัญในเรื่องของความแตกต่างในบริบททางวัฒนธรรม และค้นหา “ระบบคุณค่า” ที่มีอยู่ในพื้นที่ พร้อมกับนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนา
3. การกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับอำเภอ ควรมีการสร้างเครือข่ายของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ในเรื่องของการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญในประเด็นชุดความรู้ที่มีลักษณะพื้นฐานดั้งเดิมสอดคล้องกับการทำวิจัยเรื่อง หลักสูตรท้องถิ่นบนฐาน “อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง พื้นที่จังหวัดตาก
2. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีชุดความรู้แบบดั้งเดิมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก สอดคล้องกับการทำวิจัย เรื่อง หมู่บ้านเผ่าละว้า (ยามชายแดน) บนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง พื้นที่จังหวัดตาก

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยและคณะขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาอย่างยิ่งยวด ในการตรวจสอบโครงสร้างด้านเนื้อหา ภาษา พร้อมกับให้คำแนะนำ ปรัชญา ตลอดจนการตรวจสอบปรับแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่งยวด ดังนี้

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน สาขาโปรแกรมวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิเรก พันเขียว ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายแผนและวิจัย สาขาโปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร-แม่สอด จังหวัดตาก

3) นางเนติกันต์ (หมี) แซ่ม้า (ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง) ผู้ช่วยนักวิจัยทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงาน

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยเอกสาร (documentary research) ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่คุณ พระศรีรัตนตรัย บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณ

การอ้างอิง

จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). *วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ดิน ปรัชญพทธี. (2551). *การบริหารการพัฒนา ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิยพรรณ (พลวันะ) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. เอ็กซ์เปอร์เนท.

ประเวศ วะสี. (2547). *การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). หมอชาวบ้าน.

พิษณุ บุญนิยม. (2559). *คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับนักรัฐประศาสนศาสตร์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. (2547). *นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพและสิทธิชุมชน*. วิทอินดีเซน.

ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (บรรณาธิการ). (2549). *ตำราการแพทย์และสมุนไพร*. วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ยุคติ มุกดาวิจิตร. (2548). *อ่าน “วัฒนธรรมชุมชน” วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน*. ฟาเดียวกัน.

ยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา และคณะ. (2551). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม*. เอมพันธ์.

รุ่งคุณ มหาปัญญาวงศ์. (2550). *การประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมกับยุทธศาสตร์ทหารเพื่อการพัฒนา*.

วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิริพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ณ ถลาง. (2559). *มองคติชน เห็นตัวตน ชาติพันธุ์*. ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร.

ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร. (2547). *วาทกรรมอัตลักษณ์*. โอ.เอส.เร็นติ้งเฮาส์. (องค์การมหาชน).

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *“ร่าง” นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา*

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ.2563-2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ.2563-2565.

สุขเกษม ขุนทอง. (2557). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) อำเภอบพพระ จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุขเกษม ขุนทอง. (2561). *แนวทางการป้องกันพฤติกรรมกระทำความผิดบนฐานจารีตมั่งแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนโรงเรียนบ้านเจดีย์โคะ อำเภอสอด จังหวัดตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนิวัช แก้วจำนง. (2555). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. นำศิลป์โฆษณา.

อุทัย ปริญญาสุทินันท์. (2561). *การพัฒนาชุมชน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.